

PETRÓ, E.:

A *Hygromia cinctella* (DRAPARNAUD) újabb magyarországi lelőhelye - Neuer Fundort von *Hygromia cinctella* (DRAPARNAUD) in Ungarn

ABSTRACT: Known /Budapest, UTM Grid CT 56 and CT 57 and new /Kaposvár, YM 23/ records of *Hygromia cinctella* /DRAP./ in Hungary are evaluated and a hypothesis on the distribution and spread of this species is suggested.

A déli, jellegzetesen mediterrán faj /SOÓS, 1934/eredeti termőhelye a Földközi-tenger mente, Dalmáciától Dél- és Közép-Franciaországig /Bretagne/, valamint a Déli-Alpok /SOÓS, 1943; 1959/, ahonnan a század első évtizedében benyomult Svájc nyugati részébe /EHRMANN, 1933/ és később behurcolták Angliába /JAECKEL, 1956/.

Az első budapesti - feltehetően véletlenül behurcolt, de már megtelepedett/xenofil/ és szaporodó-populációját WAGNER JÁNOS fedezte fel 1936-ban/WAGNER, 1938; VISNYA-WAGNER, 1938/, majd 1939-ben újabb elszigetelt lelőhelyeit találta meg a Hűvösvölgyben és Zugligetben/WAGNER, 1939/. A budapesti és az isztriai példányok conchiologiai és anatómiai összehasonlítása nem mutatott eltérést /WAGNER, 1939; 1940/ a téli fagyok nem zavarták a megtelepedett állatokat /WAGNER, 1940/ és a Budai-hegységben további terjeszkedésük várható/KROLOPP/.

A Budai-hegyvidék központi területéről /CT 56/ - a magyar gyűjtemények adatai alapján - jelenleg ismert a Zugliget-Virányosból: Zugliget, Zugligeti út, Csermely utca; Hűvösvölgyből: Hűvösvölgy, Ördögárok, Versecköz; a Kuruclesi-völgyből: Bundež-út jelzésű lelőhelyekről /PINTÉR et alii 1979/. Ez utóbbi völgyből saját gyűjteményemben /nem publikált adatok/ a Kuruclesi-patak nyitott, nem burkolt szakaszáról: Sambucus ebulus- és Tussilago farfara-ról; a Kőhárs utcából és közből: Rubus sp., Ranunculus sp. és Tussilago farfara-ról; valamint a völgy felé a Kuruclesi úton a Ferenc-halom erdőszegélyéből: Ranunculus sp. és Acer campestre lombzatáról gyűjtött példányaim vannak.

A központi területtől elkülönülten a hegyvidék északi peremén /CT 57/ is él. Az üres héjait először 1979 őszén DRIMMER László gyűjtötte a Budai-hegység északi határát képező Solymári-völgybe nyíló Jegenye-völgyben - a Rózsika-forrás környékén - a Paprika-patak hordalékából. Ugyanott 1979-ben a héjakat PARÁSZKA László és NÉMETH László is gyűjtötte, majd 1980-ban NÉMETH élő példányait is megtalálta a Paprika-patak völgyében /szóbeli közlés/.

DRIMMER 1979 őszén az újpesti vasúti híd Nép-szigeti hídfőjénél /CT 57/ a Duna bal partján, hordalékából is gyűjtötte /szóbeli közlés/. Így feltételezhető, hogy valahol Budapesttől északabbra is van megtelepedett kolóniája. A hordalékából gyűjtött jó megtartású példány alapján nem tételvezhető fel, hogy a Bécsben megtalált /REISCHÜTZ 1978, STOJASPAL 1978, REISCHÜTZ et TOJASPAL 1979/populációból származna.

Az 1980 szeptemberi-októberi Középső-Somogyi gyűjtéseim alkalmával a *H. cinctella* népes populációit találtam Kaposvár keleti részén /YM 23/, a Toponárra vivő Mező Imre úton lévő két temetőben és környékén.

1. Mező Imre út, a Növényvédelmi és Agrokémiai Állomástól a Vöröshadsereg útjáig: az út két oldalán húzódo fűves árokban, zömében *Ranunculus* sp., *Urtica dioica*, *Arcticum* sp. és *Rumex* sp.-ről gyűjt-

töttem, de előfordult még *Trifolium repens* és *Lolium perenne* levelein is /156 db/ 25 perces éjszakai egyelő gyűjtés/. Kisérő fajok: *Limax maximus* LINNÉ, *Deroceras reticulatum* /O. F. MÜLLER/ det. anat., *Bradybaena fruticum* /O. F. MÜLLER/, *Helicella obvia* /MENKE/, *Trichia erjaveci* /BRUSINA/, *Helix pomatia* LINNÉ.

2. Mező Imre út, Keleti-temető bejárata: a bejárat jobb oldalán lévő beton-tömbön és a körülötte élő *Urtica dioica* és *Agropyron repens* levelein, valamint ettől jobbra a villanyoszlopon kb. 1,5 m magasságig a betonra feltapadva és a tövénél az *U. dioica* és *A. repens*-en /28 db/5 perc/. Kisérő fajok: *D. reticulatum* det. anat., *B. fruticum*.

3. Keleti-temető: főleg azokon a sirokon él, melyeket a bőrlevéllel /*Bergenia crassifolia*/ ültettek be. A zárt állományt alkotó évelő növény, széles leveleinek színén és fonákán él. Levelenként nem ritka a 15-24 db, de volt 34 példány is. A temető elhagyottabb részén *Humulus lupulus* levelén is gyűjtöttem /193 db/20 perc/. Kisérő fajok: *L. maximus*, *D. reticulatum* det. anat., *B. fruticum*, *H. pomatia*.

4. Templomkert, a Mező Imre út és a Vöröshadsereg út keresztezésénél: a templomkert, és az előtte lévő buszmegálló kert felé eső oldalának növényeiről *Ranunculus* sp., *T. repens* és *L. perenne* leveleiről /6 db/20 perc/. Kisérő fajok: *D. reticulatum* det. anat., *H. obvia*, *Monacha cartusiana* /O. F. MÜLLER/.

5. Vöröshadsereg út, szemben a cukorgyárral az OTP és a KÜZÉRT között: a kerítés tövében lévő *U. dioica* és a kerítésre felfutó *Convolvulus* sp. levelén /2 db/20 perc/. Kisérő fajok: *D. reticulatum* det. anat., *B. fruticum*.

6. Keleti-temető hátsó kerítése melletti utca: egyetlen példányát *Convolvulus arvensis* levelén találtam /1 db/20 perc/. Kisérő fajok: *L. maximus*, *D. reticulatum* det. anat., *B. fruticum*, *H. obvia*, *Cepaea vindobonensis* /FÉRUSSAC/.

7. Az új 61-es út menti füves sáv, a Keleti-temető mellett: egy-egy példányát *Ranunculus* sp., *C. arvensis* és *H. lupulus* leveléről gyűjtöttem /3 db/20 perc/. Kisérő fajok: *D. reticulatum* det. anat., *B. fruticum*, *C. vindobonensis*, *H. pomatia*.

8. Mező Imre út, 9-11 sz. ház előtti füves árok: a jelzett házak előtt az árokban lévő *Rumex* sp. és *Arctium* sp. levelein találtam. Tömeges előfordulásuk a Mező Imre út melletti árokban általános jelenség, azokon a pontokon, ahol a *Rumex* vagy *Arctium* előfordul /123 db/10 perc/. Kisérő faj: *D. reticulatum* det. anat.

9. Izraelita-temető: az elhagyott sirokon, és a sirok között elburjázott *Humulus* és a *Parthenocissus quenguefolia* levelein tömegesen él /367 db/20 perc/. Kisérő fajok: *D. reticulatum* det. anat., *B. fruticum*, *T. erjaveci*, *C. vindobonensis*.

10. Az Izraelita-temető kerítésén átbukó vadszőlőn: a temetőben elburjázott *Parthenocissus* hajtásai a kerítésen több helyen túlnőttek. Egyes szakaszokon a levelek fonákára tapadva a *H. cinctella* tömegesen található /64 db/10 perc/. Kisérő faj: *B. fruticum*.

11. Kertalja utca: az Izraelita-temető kerítése mellett, egy kb. 3 m-es füves sáv húzódik. A sávon *Rumex* sp. és *Arctium* sp. törzseit képező leveleinek fonákán, és az utca végén a lakóházaknál egy körkörös kövein felfutó *H. lupulus* és *P. quenguefolia* levelein található. Ez utóbbi helyen *C. arvensis* és *Sambucus nigra* levelén is előfordul /132 db/20 perc/. Kisérő fajok: *D. reticulatum* det. anat., *B. fruticum*, *T. erjaveci*.

12. Malom utca, a Gabonáipar irodaházánál: a Vöröshadsereg út töltésének aljában az árokparton *Armoracia lapathifolia* és a *Rumex* sp. tölevél-rózsáin /60 db/10 perc/. Kisérő fajok: *D. reticulatum* det. anat., *B. fruticum*, *H. pomatia*.

13. Dobó István utca: *Hosta plantaginea*-val beültetett előkertben, a levél fonákára tapadva /10 db/5 perc/.

14. Magyar utca: a *Bergenia crassifolia*-val beültetett előkertben, a levél színén és fonákán /23 db/5 perc/.

Az előbbieken felsorolt lelőhelyek /1-7 sorszám/ a Keleti-temetőt és környékét, a /8-14 sorszám/ az Izraelita-temetőt és környékét reprezentálják. Ezek a Vöröshadsereg útjától északra terülnek el, tőlük délre kb. 2 km-re;

15. A Malom-árok partja, a Gorkij utcai átjárónál: a gyűjtőhely a megszüntetett vasútvonal őrháza mellett /a Kapos-folyótól 50 m-re!/ van. Itt *Phragmites communis* levelén találtam egy példányát /30 perces gyűjtés/. Kisérő fajok: *Succinea putris* /LINNÉ/, *D. reticulatum* det. anat., *B. fruticum*, *H. obvia*, *C. vindobonensis*.

A *H. cincytella* -jelenleg ismert- kaposvári előfordulásai temetőkhöz ill. közvetlen környékekhez kötődik. Feltételezhető, hogy az első példányokat növényekkel hurcolták be a temetőkre. A már megtelepedett populációknak további szétterjedése -bizonyítottan- több úton történik. Közvetlen /direkt/ módon, vagyis egyszerűen a felszaporodott populáció egyedinek széjjelmászásával /a közvetlen temető környéki lelőhelyek/. A másik a közvetett /indirekt/ módon, amikor vagy a temetőben felhalmozódott növényi hulladékkal, vagy vegetatív növényi szaporítóanyaggal távolabbi területekre szállítják /15. sorszámú lelőhely/.

A *H. cincytella* kaposvári előfordulásával és terjedésével kapcsolatos feltevések ill. megállapítások közvetlen interpretálhatók a Budai-hegyvidék központi részén előforduló populációkra is. A Kútvölgyi út és a Budakeszi út között az 1900-as évek elején még működött a Vizivárosi Régi Temető. A volt temető közvetlen környékén található Virányos út jelzésű, és a WAGNER János által 1936-ban elsőnek felfedezett Labanc úti populáció. A volt temetőtől, 2-3 km-re észak-nyugati irányban található a többi ismert populációja. A század elején a város környéki szeméttelések, a még beépítetlen területek horhosai, patak völgyei voltak. A temetőben összegyűlt, főleg elhalt növényi részekből álló hulladékot is ezekre a helyekre szállították. Így alakulhatott ki a Tündér-hegy és a Hunyad-orom közötti völgyben a Csermely út, Zugligeti út jelzésű; a Kuruclesi-völgyben a Budenz út, Kőhárs utca jelzésű és az Ördög-árok völgyében a Hűvösvölgy, Versec köz jelzésű populáció.

A *H. cincytella* a vegetációs időszakban főleg zöld növényi anyagot fogyaszt. Herbivor és polifág, így a zoocönózisban, mint korrumpens elem szerepel. A téli időszakban -déli kitettségi helyeken, avar-takaró alatt- is aktív, nem kerül kvieszcencia állapotba. Táplálkozásbiológiai életformája megváltozik, ilyenkor már élettelené vált, korhadó növényi hulladékot fogyaszt /interkaláris elem/. Budapesten, a Kuruclesi-patak déli kitettségi partoldalán, kb. 5 cm vastagságú avarréteg alatt, minusz 8 C-fok lég-hőmérséklet mellett, mászkáló és intenzív anyagcserét folytató példányait gyűjtöttem /1981.02.16: 103 db aktív példány/.

A *H. cincytella* -a magyarországi populációinak vizsgálata alapján- eüriök. Tág határú ökológiai valenciával, nagy életképességgel és ökológiai plaszticitással rendelkező faj. Ezek a tulajdonságai biztosítják hazai populációjának fennmaradását és további térbeli terjeszkedését.

ZUSAMMENFASSUNG

Hygromia cincytella /DRAPARNAUD/ ist Ungarn, nach unseren bisherigen Kenntnissen, nicht einheimisch. Sie war bisher nur aus Budapest bekannt. Jetzt wurde sie auch in Süd-Transdanubien, in Kaposvár gefunden /UTM Planquadrat YM 23/. Die zur Zeit bekannten Fundorte in Kaposvár sind Friedhöfe oder ihre unmittelbare Umgebung. Auch die Populationen in Budapest, die voneinander isoliert sind, befinden sich in der Nähe von Orten, wo in der Jahrhundertwende noch Friedhöfe waren. Auf Grund der Vorkommisangaben in Budapest und in Kaposvár kann man annehmen, dass die ersten Exemplare durch Pflanzen in die Friedhöfe eingeschleppt wurden. Von hier verbreiteten und verbreiten sie sich durch direkte oder indirekte Wege.

IRODALOM

- EHRMAN, P. /1933/: Weichtiere, Mollusca. Die Tierwelt Mitteleuropas, 2: 1-246. - JAECKEL, S.G.A. /1962/: Ergänzungen und Berichtigungen zum rezenten und quartären Vorkommen der mitteleuropäischen Mollusken. Die Tierwelt Mitteleuropas. 2/1/: 25-294. - KROLOPP, E. /1958/: A Budai-hegység csigafaunájának kialakulása. Állatt. Közle., 46: 245-253. - PINTÉR, L., RICHNOVSZKY, A. et S. SZIGETHY, A. /1979/: A magyarországi recens puhatestűek elterjedése. Soosiana, Suppl. I: I-VI + 1-351. - REISCHÜTZ, P. L. /1978/: Zwei eingeschleppte Schneckenarten in Wien-Simmering. Mitt. zool. Ges. Braunau, 3: 98. - REISCHÜTZ, P. L. et STOJASPAL, F. /1979/: Über die Beständigkeit der neuen Vorkommen von *Hygromia cinctella* /DRAPARNAUD/ und *Helix aspersa* O. F. MÜLLER in Wien. Mitt. zool. Ges. Braunau, 3: 242-243. - SOÓS, L. /1934/: Magyarország állatföldrajzi felosztása. Állatt. Közlem., 31: 1-25. - SOÓS, L. /1934/: A Kárpát-medence Mollusca-faunája. Budapest, 1-478. - SOÓS, L. /1959/: Mollusca-Puhatestűek. In: Fauna Hung., 19/3/: 1-158. - STOJASPAL, F. /1978/: *Hygromia cinctella* /DRAPARNAUD/ in Wien. Mitt. zool. Ges. Braunau, 3: 100. - VISNYA, A. et WAGNER, J. /1938/: Újabb malakofaunisztikai adatok a Dunántúlról /1936-1937/. Vasi Szle., 5: 325-327. - WAGNER, J. /1938/: Neue Schneckenfunde aus dem Transdanubium /1936-1937/. Fragm. Faun. Hung., 1: 14-16. - WAGNER, H. /1940/: Über das Vorkommen von *Hygromia cinctella* DRAP. in Budapest. Arch.Moll., 72: 83-84. - WAGNER, J. /1939/: A *Hygromia cinctella* DRAP. újabb Budapesti előfordulásai. Állatt. Közle., 36: 174.

PETRÓ EDE

Budapest
Pöltenberg E.u. 31.

H-1154